

WAT NIEMAND ZIET
Martijn Niemeijer
Leopold
(door Ine Muys)

OVER DE MAKER

Martijn Niemeijer (1968) schreef op zeventienjarige leeftijd artikels voor de schoolkrant, verhalen en toneelstukken. Niemeijer studeerde literatuur, maar ging daarna in een heel andere branche aan de slag. Hij werd manager van een natuurlijk cosmeticabedrijf. *Wat niemand ziet* (2016) is zijn eerste boek. Zijn tweede jeugdboek *Otis* verschijnt in 2017.

(Bronnen: <https://www.leopold.nl/auteur/martijn-niemeijer/> en https://www.leesplein.be/KB_plein.php?hm=3&sm=2&id=264)

1. VOORBEREIDENDE OPDRACHT

Vraag de juryleden vóór of onderweg naar de bijeenkomst aandachtig rond te kijken en één of meerdere dingen van straat op te rapen die ze opvallend of mooi vinden (een blikje, elastiekje, papiertje, tak...). Verzamel ook zelf enkele voorwerpen.

2. VERHAAL

Opwarmer

Laat de juryleden bij aanvang van de bijeenkomst hun 'woord van de dag' bedenken. Hoofdpersonage Ros verzint woorden als 'stralend' (p.17), 'dwarrelen' (p.51) en 'stil' (p.64).

- Ervaren ze dit als een moeilijke opdracht? Waarom (niet)?

Cover en schutbladen

- Spreekt het omslagontwerp de juryleden aan?
 - o Welke verhaalelementen staan erop afgebeeld? (herfstige bomen met elastiekjes, stadscontouren, papieren bloemen, schim van hoofdpersonage Ros, struiken, bakstenen muur, sleutel...)
 - o Wat vinden de juryleden van het kleurenpalet? Welke sfeer roepen de kleuren op?
- Voor- en achterin het boek vinden de juryleden een variatie op het omslagontwerp. Waarin verschillen deze *schutbladen* van de cover? (grijs tinten, Ros is afwezig)
- Hadden de juryleden illustraties bij het verhaal verwacht? Misten ze illustraties? Waarom (niet)?

Titel en opdracht

- Wat vinden de juryleden van de titel?
- Begrijpen ze de titel? Wat bedoelt Niemeijer precies met 'wat niemand ziet'? (Ros' onzichtbaarheid en probleemhuis, waarheid achter Floriaans verhaal, afvaltuintjes...)
- Past de titel bij het verhaal? Hebben ze een andere titel in gedachten? Zo ja, welke?
- Weten de juryleden aan wie de schrijver zijn boek heeft opgedragen? (zie opdracht voorin het boek: verwaarloosde kinderen, zorgsector, Fred Spijkers)
- Vertel de juryleden kort over Fred Spijkers (https://nl.wikipedia.org/wiki/Fred_Spijkers). Aan wie doet deze tragische held hen denken? (personage Floriaan Biessel)

- Aan wie zouden de juryleden een boek opdragen, en waarom?

Personages

Materiaal

- tiental doosjes
- blanco kaartjes of stukjes papier
- balpennen/stiften/kleurpotloden

Niemeijer bedacht een bijzonder hoofdpersoonage voor zijn eerste boek.

- Zijn de juryleden het ermee eens?
- Wat doet Ros en hoe gedraagt ze zich? (om aan haar problematische thuissituatie te ontsnappen zwerft Ros door de stad. Dit doet ze zo onopvallend mogelijk. Wanneer ze onzichtbaar is voor andere stadsinwoners, voelt ze zich veilig. Tegelijkertijd hoopt Ros dat haar afvaltuintjes ontdekt worden en dat iemand belangstelling voor haar toont)
- Hoe ziet ze eruit? (Ros draagt een camouflerende pet en een rugzak met daarin haar kostbaarste spullen en cadeautjes)
- Welke woorden typeren dit hoofdpersoonage het best?
 - o Laat de juryleden naar Ros' voorbeeld woorden in een doosje stoppen (p.42-43). Bijvoorbeeld: fantasieerijk, eenzaam, schuchter, observerend, sensitief...
 - o Overloop de woorden en vraag om toelichting.
- Waarom denken de juryleden dat Ros haar officiële naam Roswitha liever niet gebruikt?
 - o Hebben de juryleden een bijnaam?
 - o Zouden ze hun officiële naam willen wijzigen? Waarom (niet)?
- Welke andere personages spelen volgens de juryleden een belangrijke rol in het verhaal? Welke personages herinneren ze ze zich nog?
 - o Floriaan Biessel: zwerver, Ros' zielsverwant (p.53)
 - o Vader: agressieve dronkaard (p.63, p.105-106)
 - o Moeder: gokverslaafde (p.46, p.62, p.107)
 - o Jill: Ros' tante, restaurateur van schilderijen (p.45, p.109)
 - o De oma en opa: denkbeeldige grootouders (p.19)
 - o Fairouz: vriendelijke agente (p.9, p.13)
 - o Michiel: vriendelijke boekhandelaar van 'De Uil' (p.56)
 - o Bloem: opdringerig, spionerend buurmeisje (p.22, p.62)
 - o Barbara: bezorgde juf (p.29, p.34)
 - o Patrick: vriendelijke politie-agent in burgerkledij (p.128)
 - o Psycholoog: ongeduldige betweter (p.9, p.11)
 - o Bai: gespierde, goochelende (schilders)vriend van Jill (p.67)
 - o Maud: vroegere vriendin (p.34, p.37)
 - o Moeder van Bloem (p.133)
 - o Gezinswerker Eva (p.145)
- Kunnen ze voor ieder persoonage een woordendoosje vullen? Waarom (niet)?
- In welk persoonage konden ze zich het best inleven, en waarom?
- Over welke personages zouden de juryleden meer willen weten?

Verhaalopbouw

"Pa en ma zijn dood. Sinds vanmiddag." (p.9)

- Wat vinden de juryleden van deze beginzin? Zouden ze zelf voor een luchtigere opener gekozen hebben? Waarom (niet)?
- Over de doodsoorzaak komt de lezer vooralsnog niets te weten. Waarom kiest de schrijver ervoor om de details pas later in het verhaal te onthullen? (om spanning op te bouwen)
- Ros toont weinig interesse in de dood van haar ouders. Haar aandacht wordt door iets anders in beslag genomen.
 - o Waarover maakt Ros zich zorgen? (haar beste vriend Floriaan werd op straat in elkaar geslagen. Een van de daders loopt volgens haar in het politiebureau rond)
 - o Begrijpen de juryleden Ros' bezorgdheid?

In lange flashbacks vertelt Ros aan agente Fairouz over haar verleden en vriend Floriaan.

- Konden de juryleden het verhaal gemakkelijk volgen? Waarom (niet)?
- De schrijver wisselt tussen heden (politiebureau) en verleden. Vonden de juryleden die overgang helder?
 - (1) Heden: p.9-16, p.39-40, p.84-85, p.125-143
 - (2) Verleden: p.17-38, p.41-83, p.86-124
 - (3) Zes maanden later: p.144-148

- Het verhaal speelt zich grotendeels in het verleden af. Toch schrijft Niemeijer het volledige boek in de tegenwoordige tijd. Wat vinden de juryleden van die keuze? (verwarrend, levendig, saai...)
- Door wiens ogen lezen we het verhaal? (het verhaal wordt verteld door Ros, in de ik-persoon. De lezer wordt uitgenodigd om met Ros mee te leven)
- Hoe zou het verhaal eruit zien vanuit het standpunt van Floriaan, of van Ros' ouders?

Niemeijer geeft slechts stukje bij beetje prijs waarom Ros zoveel tijd op straat doorbrengt.

- Waren de juryleden nieuwsgierig naar Ros' thuissituatie? Waarom (niet)?
- Ros' heeft het enkele keren over de 'Grote Ruzie'. Wat bedoelt ze daar precies mee? (p.37, p.63)
- Waaruit konden de juryleden afleiden dat Ros in een onveilige en armoedige thuissituatie verkeert? (agressieve vader: p.24, ongewassen kleren: p.35, gokverslaafde moeder: p.46, onbetaalde telefoonrekening: p.81, honger: p.82, overhoop gehaalde tuin: p.94, woordendoosjes over ma en pa: 105-107)

Op pagina 58 komt Ros meer te weten over haar geheimzinnige vriend Floriaan.

- Hoe reageerden de juryleden op Floriaans verhaal? (verbaasd, ontgaan, hoofdschuddend, verveeld...)
- Het leven van Floriaan is gebaseerd op dat van de Nederlandse klokkenluider Fred Spijkers.
 - o Vermoedden de juryleden dat Floriaans verhaal waargebeurd is? Kijken ze anders tegen het verhaal aan nu ze dit weten? (Waarom) niet?
 - o Zouden de juryleden hetzelfde gedaan hebben als Floriaan / Fred? Zoeken ze tot op de bodem uit hoe ze andere mensen kunnen helpen? Of denken ze eerst en vooral aan zichzelf?
- Ros kan haast niet wachten om haar vriend te ontmoeten. Maar wanneer ze eindelijk afspreken, loopt het mis.
 - o Waarom kunnen Ros en Floriaan elkaar toch niet ontmoeten? (Floriaan werd in elkaar geslagen)
 - o Dachten de juryleden zoals Ros dat Floriaan dood was? Hoe voelden ze zich daarbij?

Niemeijer heeft een hoopvol einde voor Ros in petto. Gaan de juryleden hiermee akkoord?

- Hoe eindigt het verhaal? (zes maanden na de dood van haar ouders woont Ros bij Jill, huurt Floriaan het koetshuis van de boer en smeden Ros en Floriaan geheimzinnige plannetjes)
- Ros vertelt agente Fairouz dat ze de afvaltuintjes heeft opgeruimd. (p.144) Waarom zou ze dat gedaan hebben? (ze wil een nieuwe start maken, haar thuis is niet langer in de stad maar bij Jill)
- Vinden de juryleden dit een geloofwaardig slot? Waarom (niet)?

Taal en stijl

Niemeijer heeft een beeldende schrijfstijl. Hij beschrijft gedetailleerd wat Ros ziet en fantaseert.

- Druk enkele zinnen of passages af en verdeel ze onder de juryleden. Zie bijlage 1 voor enkele voorbeelden.
- Nodig de juryleden uit hun bevindingen op te schrijven, en die vervolgens met de andere juryleden te delen.
- Reik ze daarna beschrijvingen aan, waarmee ze hun mening eventueel kunnen bijschaven: eenvoudig/ingewikkeld, emotioneel/afstandelijk, spottend, mysterieus, dichterlijk, romantisch, beeldend of filmisch...
- Hebben de juryleden een favoriete zin?

3. VERWERKING

Probleemboek

Ros krijgt heel wat te verduren. Ze komt voor verschillende problemen en conflicten te staan.

- Met welke problemen wordt Ros geconfronteerd? (agressie, gokverslaving, verwaarlozing, eenzaamheid, onrecht, dakloosheid, geweld, stadsverloedering...)
- Hoe gaat Ros met deze problemen om? (ze schermst zich af en zoekt haar toevlucht in de stad en in haar fantasie: p.20, p.44)
- Ros projecteert haar eigen verwaarlozing op die van de stad.
 - o "Het gaat niet goed met de stad. Ze huult niet hardop, ze kijkt wel uit. Maar als je goed luistert, hoor je haar toch. En dan klinkt het des te erger. Iemand moet iets doen, de stad moet worden beschermd." (p. 112)

- Wat doet Ros om de stad en zichzelf te beschermen? (ze geeft de geknutselde dieren in haar afvaltuintjes namen van engelen. Zij zullen de stad en haar tuintjes beschermen)

Niemeijer besteedt veel aandacht aan Ros' ellendige thuissituatie. Bespreek de citaten uit bijlage 2 met de juryleden. Verwerk eventueel de volgende vragen in de bespreking:

- Wat doen de juryleden wanneer een ruzie losbarst? (p.20) Grijpen ze in of schermen ze zich af zoals Ros?
- Begrijpen de juryleden waarom Ros haar juf niet in vertrouwen neemt? (p.97)
- Zelfs wanneer Floriaan haar via een briefje verzoekt hulp te zoeken, loopt Ros er kwaad vandoor. (p.99-100) Zouden de juryleden wel meteen hulp inschakelen? Waarom (niet)?

Zielsverwanten

Ros is een eenzaam meisje, maar sluit in de loop van het verhaal bijzondere vriendschappen.

- Wie rekent Ros tot haar bondgenoten? (Floriaan, geknutselde dieren / beschermengelen, bomen, Jill, Michiel, agente Fairouz...)
- Waarom is de vriendschap tussen Ros en Floriaan zo bijzonder volgens de juryleden? (Ros en Floriaan hebben elkaar nooit gezien of gesproken, maar begrijpen en respecteren elkaar)
- "Als ik het doosje openmaak, zie ik dat er nieuwe woorden bij zitten. Met allemaal vraagtekens. Alsof hij aan mij wil vragen of het de goede woorden zijn [...] De woorden passen precies bij mij! Hoe weet hij dat zo goed?" (p.51)
 - Welke woorden passen zowel bij Ros als Floriaan? Maak een gezamenlijk woordendoosje aan of vergelijk de woorden uit het doosje over Ros met die uit het doosje over Floriaan (zie boven).

Ros heeft een hechte band met de natuur in haar stad. Zijn de juryleden het ermee eens? Waarom (niet)?

- Ros begraaft dode diertjes (hommel: p.27, muisje: p.41).
- "De boom huilt. Het kan niet anders. Maandenlang liet hij zijn kastanjes elke dag een beetje groter groeien. En hij beschermde ze met schillen vol stekels. Net zo lang tot er een enorme schat aan zijn takken hing. Nu is hij beroofd. Ik moet het goedmaken. Sorry zeggen omdat die jongens dit hebben gedaan en hem troosten." (p.30)

De kunst van het zwerven

Materiaal

- grote vellen papier
- balpennen/stiften/kleurpotloden

Ros is een nomade. Ze zwervt door de stad en verzamelt wat ze tegenkomt.

- Overloop eventueel de volgende citaten:
 - "De enige mensen die net zo door de stad lopen als ik zijn zwervers." (p.32-33)
 - "Ik snap Floriaan wel. Als je alles hebt geprobeerd maar iedereen werkt je tegen, dan is het fijner om op straat te leven." (p.59)
 - "Ik [kijk] graag naar de grote woonboten in het kanaal. Zo'n huis op het water wil ik later ook. Lekker een tijdje in je boothuis wonen en op een dag wegvaren als je daar zin in hebt. En dan ga je weer ergens anders liggen. In een andere stad of in het dorp van de opa en oma." (p.70)
- Voelen de juryleden zich thuis in hun huis? Hoezo (niet)?
- Brengen de juryleden veel tijd op straat of buitenshuis door? Waarom (niet)?
- Gaan de juryleden graag op ontdekking in hun eigen buurt? Bekijk samen een introfilmpje over geocaching: <https://www.youtube.com/watch?v=1YTqitVK-Ts>.

De afvaltuintjes zijn Ros' kostbaarste bezit. Ros maakt er echte kunstwerkjes van.

- Welke spulletjes verzamelt en hergebruikt Ros zoal? (kastanjes: p.17, tennisballen: p.19, stukken krant: p.19, schroeven en spijkers: p.19, bierflesjes en blikjes: p.20, lege batterijen: p.20, sigarettendoosjes: p.21, zilverpapier uit sigarettenpakjes: p.22, haarelastieken: p.26, snoeppapieren vlinders: p.27, lege kauwgomstrips: p.27, sleutels p.28)
- Op welke plekken in de stad maakt ze haar tuintjes? (in een holle boom: p.18, midden in of op (vervallen) muurtjes: p.20 en p.28, op een richel van een stenen pomp: p.21, rond een kleine rozenstruik: p.22, aan een lantaarnpaal: p.27)
- Beschouwen de juryleden Ros' afvaltuintjes als kunst? (p.19) Waarom (niet)?

- Wat is de definitie van kunst? Nodig de juryleden uit om trefwoorden of korte beschrijvingen op het bord of op een grot vel papier te noteren. Laat de juryleden vervolgens het gedicht 'Het woordje kunst' van Ted van Lieshout lezen (zie bijlage 3). Zijn ze het eens met Ted? Waarom (niet)?
- Wat is de definitie van afval? Bestaat afval wel? Kan je alles hergebruiken of recyclen? Kan je met afval kunst maken? Zoek op internet naar 'afval' en 'kunst' (of 'rubbish en 'art') en je vind talloze inspirerende afbeeldingen.
- Bekijk samen (een deel van) het Klokhuis-filmpje over afvalkunstenares Maria, zij maakt levensgrote kunstwerken van oude plastic flessen en blikjes: <https://www.hetklokhuis.nl/tv-uitzending/3501/Maria%20maakt>.

Leg vervolgens met z'n allen een eigen afvaltuintje aan. Laat de juryleden beurtelings een gevonden voorwerp toevoegen (zie ook: voorbereidende opdracht).

- Ros geeft haar denkbeeldige grootouders een rondleiding langs haar afvaltuintjes. Laat de juryleden een verhaal bij hun tuintje verzinnen en/of een (fictieve) rondleiding houden.
- Willen de juryleden hun afvaltuintje op foto of film vereeuwigen? Of houden ze het liever bij tijdelijke kunstwerkjes? Waarom?

Zintuigen

Materiaal

- tiental potjes gevuld met geuren
- blinddoeken
- papier
- balpennen/potloden

Ros beleeft de omgeving met al haar zintuigen. (zien: p.11, horen: p.65, proeven: p.63, ruiken: p.64, voelen: p.18)

- Besteden de juryleden net zoveel aandacht aan hun omgeving als Ros?
 - Welke zintuigen gebruiken de juryleden het meest, denken ze?
 - Welk zintuigen zouden ze het makkelijkst kunnen missen? Waarom?
- Doe een spelletje geurenmemory. De juryleden zoeken geen kaartjes met dezelfde afbeeldingen bij elkaar, wél potjes met dezelfde geuren.
 - Voorzie enkele potjes met kruiden, bloemen of andere sterk geurende materialen zoals kaneel, tijm, citroensap, knoflook, koffie, aardbei, banaan, munt, ajuin, lavendel, zeep, hout...
 - Doe steeds in twee potjes dezelfde geur. Onderaan het potje kleef je een etiketje met de juiste benaming.
 - Verdeel de juryleden in groepjes van twee. Het geblinddoekte jurylid beschrijft aan de niet geblinddoekte wat hij of zij ruikt. De niet geblinddoekte noteert de antwoorden en verzamelt de 'geurparen'. Draai daarna de rollen om.

Waardering

Wat vonden de juryleden van dit boek? Vraag naar meningen over de verhaalopbouw (begin, midden, einde) en de personages, de schrijfstijl, de thema's en de vormgeving (cover, gebruik van blaadjes bij paginanummering). Zijn de juryleden het eens met elkaar? En met de recensenten? Zouden ze dit boek aanbevelen? Waarom (niet)?

- "De auteur laat zien hoe de hoofdpersonen zich voelen met behulp van beeldend, zintuiglijk taalgebruik. Martijn Niemeijer geeft met dit debuut een fraai visitekaartje af!" (Bron: <https://www.nd.nl/nieuws/leven/recensie-wat-niemand-ziet.1664992.lynkx>)
- "Wat niemand ziet is zo'n debuut dat meteen de aandacht trekt. Toegegeven, het is nog geen geheel geslaagd verhaal; het potentieel boeiende uitgangspunt verzandt gaandeweg in een voortkabbelende verhaaltje dat weleens geforceerd overkomt en aan authenticiteit ontbreekt, getuige het gezochte einde. Maar ik onthoud ook de originele plot, sterk uitgewerkte karakters, rake typering en treffende metaforen, die doen uitkijken naar nieuw werk van deze beloftevolle auteur." (Bron: http://mappalibri.be/?navigatieid=61&recensieid=6230&via_navigatieid=26)
- "Het verhaal komt heel realistisch over en de lezer leeft mee met Ros. De auteur slaagt er wel in om het verhaal niet meelijwekkend te maken. Integendeel, Ros heeft voor zichzelf een beschermende fantasiewereld geschapen waarin ze wel geluksmomenten beleeft." (Bron: <http://www.pluizuit.be/content/wat-niemand-ziet>)

- “De kleurrijke cover is [...] prachtig: de herfstseer past perfect bij het verhaal.” (Bron: <http://www.chicklit.nl/boekrecensies/160688/recensie-wat-niemand-ziet>)
- “Het beeld van een meisje dat zich wel in haar fantasiewereld kan uiten, is mooi neergezet. Toch vind ik sommige stukken ietwat langdradig, en snakte ik hier en daar naar wat meer vaart in het verhaal. Daarbij is het slot, voor zo’n heftig verhaal, mierzoet.” (Bron: <http://www.chicklit.nl/boekrecensies/160688/recensie-wat-niemand-ziet>)
- “Heftige kost, maar Niemeijer beschrijft Ros vooral tijdens haar zwerftochten door de stad. Die kabbelen juist en gaan daardoor wat vervelen, temeer omdat je eigenlijk meer wilt weten over Ros’ gezin dan over die afvaltuintjes.” (Bron: <https://www.basmaliepaard.nl/publicaties/trouw-recensie/wat-niemand-ziet>)
- “Floriaan heeft ook zo zijn problemen, maar die verhaallijn is beduidend minder goed uitgewerkt. Zijn moeilijkheden zijn wat abstract en dragen niet echt iets bij aan het verhaal.” (Bron: <http://www.lezenisleuk.nl/boeken/recensies/basisschool-bovenbouw/1753-wat-niemand-ziet>)
- “Het is geen eenvoudig boek, maar de lezers die tussen de regels kunnen zien, zullen de vele mooie zinnen en beelden zeker waarderen.” (Bron: <http://www.lezenisleuk.nl/boeken/recensies/basisschool-bovenbouw/1753-wat-niemand-ziet>)
- “De vorm en structuur zijn behoorlijk gecompliceerd [...] De geschiedenis van Fred Spijkers is er wat onhandig in gemanoeuvred, die verhaallijn doet [...] wat geforceerd aan. Daar lijkt de schrijver meer te willen vertellen dan hij kwijt kan.” (<http://www.jaappleest.nl/tuintjes-van-afval-met-dieren-van-ijzerdraad-bieden-wel-veiligheid/>)

LEESSUGGESTIES

- Amber & S. : een prinses van zes of negen karaat / Dimitri Leue en Vanessa Verstappen (ill.) (Lannoo, 2011)
detectiveachtige stadsontdekking
- De laatste wilde dieren / Piers Torday (Luitingh-Sijthoff, 2015)
dierenvrienden
- Het boek van alle dingen / Guus Kuijer en Peter-Paul Rauwerda (ill.) (Querido, 2014)
agressieve vader
- Mijn vriend Crenshaw / K.A. Applegate (Querido, 2017)
denkbeeldige vriend
- Rond vierkant vierkant rond: de beeldsonnetten / Ted van Lieshout (Leopold, 2015)
verzameling beeldsonnetten
- Toen de wereld nog werelt was / Paul de Moor en Bert Ydiers (Lannoo, 2015)
kunstige stadswandeling voor ervaren lezers

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren.

Ga naar www.kjv.be, klik op ‘Welke boeken moet ik lezen’ en dan op de groep en het boek in kwestie.